

The article deals with the question of perfect model of modern elementary school teachers' speech, their communicative skills, structured profессиogramme of a modern teacher (as personal social orientation, as an individual professional and educational orientation requirements for psycho-pedagogical training and skills: structural, organisational, communicative, research, application), defined abilities, skills and personal factors (general and special versatile personality of teachers) that define the model of communicative elementary school teachers. It is noted that the special qualities of communicative skills of elementary school teachers are: communicative knowledge – generalised experience of mankind in communicative activities reflected in the minds of communicative situations; communicative skills as automated conscious actions that contribute to the rapid reflection in the minds of communicative situations, determine the success of perception, the understanding of the objective world and the corresponding impact on them in the pedagogical communication; communicative skills as a set of actions based on the theoretical and practical training, which enables creative use of communicative skills and ability to display and transform reality; communication habits – driven to automatism communicative action; communicative nature – the basic qualities of the individual properties that are typical in their activity and communicative activities in relation to the world, to others, to themselves. The author defines teachers' basic communicative skills: attention, balance, serenity, sense of tact, tolerance, emotionality, communication, justice, optimism, interest in people, mobility, kindness, humility, demands to themselves, self-discipline, self-control and tolerance.

Key words: *communicative skills, profессиogramme of a modern elementary school teacher, communication, qualities of teacher's personality, skills, habits, model of teacher's communicativity.*

УДК 373.2+373.3]:37.017:316.454.5

Наталія Каньоса
Natalia Kaniosa

НАСТУПНІСТЬ ДОШКІЛЬНОГО ТА ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ ДІТЕЙ

CONTINUITY OF PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION IN THE PROCESS OF DEVELOPMENT OF CHILDREN'S COMMUNICATIVE SKILLS

У статті розглядаються особливості організації навчально-виховного процесу в дошкільному закладі та початковій школі. Основна увага зосереджується на важливості дотримання наступності і перспективності єдиних стартових позицій, єдиного принципового підходу до навчання і виховання дошкільника та школяра. Розглядаються умови та завдання організації навчально-виховного процесу в дошкільному закладі, що є підґрунтям дотримання наступності організації навчального процесу в початковій школі. Автор наголошує, що безперервність освіти реалізується шляхом забезпечення наступності змісту та координації навчально-виховної діяльності на різних вікових рівнях.

Ключові слова: *національна доктрина, закон, дошкільна, початкова, безперервна освіта, наступність, перспективність, соціальна адаптація, координація навчально-виховної діяльності, підготовка дітей до школи, ефективна комунікація, пізнавальна діяльність, готовність до навчання.*

У Законі України «Про дошкільну освіту» (ст.6) наголошується, що одним із принципів дошкільної освіти є «наступність і перспективність між дошкільною та початковою загальною освітою», а у ст. 7 зазначено, що одним із завдань дошкільної освіти є виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти, забезпечення соціальної адаптації та готовності продовжувати освіту [1; 2].

На проблемі наступності дошкільної і початкової освіти наголошується також у Національній доктрині розвитку освіти, яка покликана визначити шляхи розвитку освіти в Україні на першу чверть XXI століття. Згідно з цим документом, держава бере на себе обов'язок забезпечення наступності і безперервності освіти. Безперервність освіти реалізується шляхом забезпечення наступності змісту та координації навчально-виховної діяльності на різних вікових рівнях [9]. У Державному стандарті мовної освіти наголошується, що завдання формування в учнів комунікативних умінь – одне з основних і є кінцевою метою навчання [3].

Виходячи з того, що всебічний розвиток усного і писемного мовлення особистості розглядається як основний стрижень занять з української мови, у «Концепції педагогічної освіти в Україні» зазначається, що процес навчання мови має здійснюватися на основі комунікативно-діяльнісного підходу [4].

На сучасному етапі переходу закладів освіти на навчання дітей з шестирічного віку особливого значення набуває забезпечення готовності до школи. За даними психолого-педагогічних досліджень, успішне навчання в школі можливе лише за умови відповідного розвитку фізичної, інтелектуальної та особистісної сфери дитини. Проблема підготовки дітей до школи і формування їх готовності до навчання розглядаються з різних позицій. З одного боку, досліджуються питання, у якому віці починати готувати маля до навчання у школі, з іншого – які використовувати методи та засоби для ефективного впливу на формування зазначеної готовності (Л. Венгер, В. Котирло, С. Кулачківська, О. Проскура).

Готовність до шкільного навчання передбачає, перш за все, якісну зміну загального розумового розвитку дитини, формування вміння спостерігати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати явища та події і на цій основі робити висновки. Представники цього напрямку дослідження (Л. Виготський, О. Запорожець, В. Котирло, О. Проскура та ін.) зазначають, що головним є формування у дітей установки на пізнавальну діяльність, а не звичайне механічне заучування абстрактних понять. Разом із тим, готовність до навчання у школі зумовлена певним рівнем розвитку здатності дитини виконувати навчальні завдання та шкільні обов'язки, що оцінюються дорослими за суспільно значущими критеріями. У сучасній психології поняття «готовність до навчання у школі» розглядається як цілісне структурне утворення, що включає мотиваційні, розумові, емоційно-вольові та соціальні компоненти. Рівнем сформованості цих компонентів визначаються особливості включення дитини у навчальну діяльність, її ставлення до школи, взаємини з учителем і учнями. Інтегральним показником готовності до навчання у школі є здатність дитини сприймати завдання вчителя, утримувати його в пам'яті і, незважаючи на труднощі, розв'язувати. Регуляція власної навчальної діяльності відповідно до завдань, що їх ставить педагог, вимагає від дітей у період переходу від дошкільного до молодшого шкільного віку значно вищого рівня розвитку довільної уваги ніж гра. Діти мають бути здатнимине відволікатись і, незважаючи на різні спокуси, підкоряти власну діяльність навчальним мотивам та доводити розпочату справу до кінця.

Шкільна зрілість фіксує оптимальний рівень готовності 6-7-річної дитини до шкільного життя – свідомого виконання ролі учня, соціалізації в нових умовах життя, зростаючих фізичних та інтелектуальних навантажень, регламентованої навчальної діяльності, самостійної поведінки, спілкування з широким колом нових людей. Відомі дослідження з проблеми шкільної зрілості таких учених, як Г. Анастасі, Л. Божович, Л. Венгер, Ю. Гільбух, О. Запорожець, Я. Коломинський, О. Кононко, В. Котирло, О. Проскура, І. Шванцара та ін. Науковці розглядають як основні три компоненти шкільної зрілості: 1) розумова зрілість; 2) емоційна зрілість; 3) соціальна зрілість. Шкільну зрілість у контексті компетентнісної парадигми розглядає О. Кононко. Вона у це поняття вкладає елементарні уявлення дошкільника, його вміння і навички, найпростіші форми ціннісних орієнтацій у сферах життєдіяльності «Природа», «Культура», «Люди», «Я сам» [7].

На жаль, не завжди вихователі дошкільних навчальних закладів (ДНЗ) розуміють завдання перспективності і по-справжньому готують дітей до подолання труднощів, які їм можуть зустрітися у першому класі, а вчителі початкових класів не завжди добре знають вимоги до занять в дитячому навчальному закладі. Завдання наступності мають розв'язуватися одночасно «знизу» і «зверху». Лише за таких умов можна досягти успіху. Основне завдання

полягає в тому, щоб створити умови для максимального розкриття індивідуального вікового потенціалу дітей. З боку ДНЗ, наступність виявляється упідготовці дітей до навчання з урахуванням вимог сучасної початкової школи, а з боку школи – у широкому використанні того, що дитина набула в ДНЗ для навчання, але вже на вищому рівні. Завдання початкової школи на сучасному етапі кардинально змінилися. Якщо раніше основними завданнями навчального процесу було навчити читати, писати, рахувати, ознайомлення з навколишнім світом, то це вже вчорашній день, що не відповідає сучасним вимогам до навчання молодших школярів. Важливо, щоб дитина змінювалася не лише тому, що вона набула якихось знань і вмій, але і те, що ці зміни повинні визначатися характером її діяльності, ставленням до неї, рівнем пізнавальних процесів, готовністю до самоосвіти і самовиховання, тобто зміни необхідні для розвитку дитини. Сучасні умови інтенсивного розвитку технологій (наявність майже в кожній родині комп'ютерів, планшетів, айфонів) сприяють активному засвоєнню дітьми з раннього віку основ рахунку, звукового складу мови, сприйняття навколишнього середовища тощо. Зважаючи на це, в ДНЗ необхідно так організовувати навчальну діяльність, щоб дитина не залишалася байдужою, щоб вона усвідомлювала важливість одержуваних знань, щоб училася ставити прості гіпотези й знаходити докази для їх захисту, елементарно аналізувати свою діяльність, визначати причини невдач і помилок.

Успішна участь особистості в суспільних процесах, задоволення власних практичних потреб кожного значною мірою залежить від його здатності до ефективної комунікації. Засобами пізнання, спілкування людина так чи інакше впливає на дійсність, змінює її, реалізує свої творчі можливості в усіх сферах життєдіяльності. Спілкування – складний процес взаємодії людей і явище далеко не однозначне. Тому проблемі культури мовлення, культурі спілкування присвячено чимало досліджень [5; 6; 8; 10 та ін.]. Особливо гостро вона постала сьогодні (у шкільні програми вводяться курси риторики, культури мовлення, факультативи відповідного спрямування).

Саме тому єдиним принциповим підходом дошкільної та початкової освіти є, насамперед, створення гарного мовленнєвого середовища. Мовлення – одне з найдивовижніших обдарувань людини.

Гарне мовлення – основа успішного навчання. Мова використовується як засіб навчальної праці дитини. Так як у дитини переважає стиль розмовно-побутовий, мовлення ситуативне, то педагоги мають ширше знайомити її з книжними стилями, навчати говорити не так, як хочеться, а з дотриманням усіх мовних законів. Тому вже з дошкільного віку дитину слід спрямовувати на усвідомлення особливостей поведінки людей у процесі спілкування, а також формувати вміння використовувати різні мовні засоби у спілкуванні. Це стане найкращою підготовкою дитини до школи. В останні роки посилилася тенденція прискореної підготовки дітей до школи, що призвело до витіснення традиційних видів діяльності дошкільнят у дошкільних навчальних закладах. Заняття трансформуються і набувають ознак навчальних предметів (дітей інтенсивно вчать читати і писати). У школі ж не завжди беруться до уваги реальні знання дітей, що формує у них втрату інтересу до навчання. Саме тому і вихователі дошкільних установ, і вчителі початкових класів мають чітко знати, що необхідно засвоїти дітям на тому чи іншому етапі, і не переходити межу потрібного як у бік зниження вимог, так і в бік їх збільшення.

Аспекти розвитку мовлення шестирічних дітей у дошкільних закладах були розроблені А.М. Богуш (розвиток зв'язного мовлення), Т.О. Пироженко (розвиток комунікативно-мовленнєвих здібностей), К.Л. Крутій (активізація вживання службових частин мови в мовленні), О.П. Аматыєвою (навчання виразності мовлення), Т.Г. Постоян (розвиток зв'язного мовлення в процесі продуктивно-творчої діяльності) та ін. Досягти поставленої мети вихователь дошкільного навчального закладу зможе за умови, якщо він володіє граматичною системою мови та має високий рівень мовленнєвої майстерності.

Для розвитку особистості особливе значення має володіння «живим словом». Вихователь (доречніше – вчитель) дошкільного навчального закладу має розвивати природні задатки дітей, формувати навички та вміння усного мовлення, працювати над збагаченням словника дошкільнят, щоб забезпечити широкі комунікативні можливості вихованців.

Особлива увага вихователів ДНЗ має приділятися формуванню норм літературної вимови. Неправильна вимова звуків може стати причиною спотворення змісту висловлюваної думки. Важливо дотримуватися норм української мови у двомовному середовищі, яке спостерігається в переважній більшості дошкільних і шкільних закладів, а також у родинях (перегляд мультфільмів російською й англійською мовами, читання казок, віршів тощо).

Необхідно виправляти неправильне вживання слів типу «гриб» – «грип», «міх» – «міг», «раз» – «рас», «казка» – «каска» тощо. На жаль, у сучасних умовах (переповнення груп) вихователям державних дошкільних навчальних закладів важко контролювати й виправляти мовлення дітей. Значно простіше досягти успіхів у формуванні правильного мовлення педагогам приватних ДНЗ, яких, на жаль, ще дуже мало.

Центральне місце в розвитку мовлення і мислення дітей дошкільного віку займає робота над лексикою. Вихователів слід правильно спрямувати цю роботу, сприяти активному засвоєнню певного обсягу лексики, необхідної дітям для їх успішного навчання, загального, всебічного розвитку. Лексична робота має здійснюватись у трьох напрямках:

- збагачення словника дітей новими словами;
- уточнення значення уже відомих дітям слів;
- переведення слів з пасивного в активний, словник [8].

Зміст роботи із збагачення словникового запасу дітей специфічний. Він складає певний список слів (словник), значення яких повинно бути роз'яснене дітям і вживанню яких вони мають бути навчені. Це має забезпечити основи формування комунікативної особистості – людини, яка вільно і легко висловлює власні думки, виявляє високий рівень мовленнєвої культури, дбає про якість свого мовлення і його вдосконалення. Комунікативна спрямованість усіх занять у дошкільному закладі дає змогу реалізувати ціннісний навчальний, розвивальний і виховний аспекти у підготовці дитини до школи, формувати вміння і навички вільного володіння українською мовою в усіх видах мовленнєвої діяльності [8; 9].

Педагоги дошкільних навчальних закладів також мають приділяти особливу увагу роботі над збагаченням мовлення дошкільнят синонімами (гарний, красивий; безтурботний, безжурний, веселий, життєрадісний), омонімами (сіяти – сіяти; діти – діти; став – став; тур – тур), антонімами (великий – малий; солодкий – солоний, гіркий; добрий – поганий; високий – низький), багатозначними словами (золота пора, золотий годинник, золоті мамині руки; тепле сонечко, теплі руки; добра каша, добра людина; гарні чобітки; гарні друзі тощо).

Доцільним прийомом у процесі роботи з дітьми є заучування віршів, загадок, скоромовок, прислів'їв, фразеологізмів, влучних виразів тощо. Цікавими й ефективними в процесі формування особистості, збагаченні словникового запасу та формуванні комунікативних умінь є дитячі книжки серії «Секрети етикету» (На дитячому майданчику; Чарівні слова; У театрі; У трамваї; У гостях; За столом), де представлені не лише поетичні твори про поведінку в різних ситуаціях, але й чудові ілюстрації. Роль ілюстрації досить вагома в інтелектуальному та мовленнєвому розвитку дітей. Користь картинки, на думку К.Д. Ушинського, в тому, що діти привчаються тісно пов'язувати слово з уявленням про предмет, вчать логічно й послідовно висловлювати свої думки, тобто картинка одночасно розвиває і розум, і мовлення. «Спробуйте про одну і ту ж пригоду розповісти двом дітям, однаково здібним, одній за малюнками, другій – без малюнків – і ви оціните тоді все значення малюнків для дітей». Ілюстрації живлять дитячий розум позитивними уявленнями про людські вчинки, розвивають зорову пам'ять. Ілюстрації допомагають дитині повніше сприйняти зміст твору, конкретизують образи, описані події, обстановку, в якій вони відбуваються, посилюють враження від прочитаного твору. «Щоб дитина заговорила – найкращий засіб показати їй красиву і яскраву картинку», – вважав К.Д. Ушинський [5; 10, с.185].

Вихователь має формувати у дітей уміння вживати в процесі мовного спілкування, насамперед, прості речення, поступово ускладнюючи завдання, пропонує скласти текст (розповідь). Для зв'язку простих речень слід домагатися, щоб діти правильно використовували різні типи сполучників, дотримувалися узгодження між словами (іменників і прикметників), вживання відмінкових закінчень тощо [8].

Однією із проблем наступності є навчання читати. В дошкільному закладі деякі педагоги, а іноді й батьки, намагаються навчити дітей читати від букви, що в результаті створює чимало проблем у початковій школі. Тому має бути тісний зв'язок між дошкільним закладом і початковою школою. ДНЗ не повинні підміняти завдання початкової школи.

Усі заняття в дитячому навчальному закладі повинні бути тематичними, оскільки високий пізнавальний рівень дитини сприяє успішному засвоєнню програми і підготовці до навчання в школі. В основі має бути не навчальна, а розвивальна функція освіти, знання та уміння повинні бути засобом у формування та розвитку особистості.

Найефективнішими з точки зору комплексного розвитку особистості є поєднання (інтеграція) трьох різновидів мистецтва: літератури (казки, вірші, загадки, прислів'я), музики, образотворчого мистецтва. Ефективності та результативності вихователь може досягти за таких умов:

- організація творчості дітей, у результаті чого виконання будь-якого завдання орієнтується на свідоме творче самовираження;
- створення на занятті ігрових ситуацій, що сприяє розвитку образного мислення та розширенню асоціативного досвіду;
- індивідуальний підхід до кожної дитини;
- організація занять за типом діалогу [9].

Отже, дошкільний етап підготовки дитини до школи характеризується органічним поєднанням мовленнєвої та ігрової діяльності. У цей період зосереджується увага на загальному розвитку, формуванні лексичного мінімуму, що охоплює основні види життєдіяльності дітей дошкільного віку. Велике значення надається розвитку вмінь розуміти чуже мовлення, правильно вимовляти звуки, будувати та інтонувати речення, зачувати напам'ять вірші, спілкуватися, дотримуючись мовленнєвого етикету.

Вважаємо, що розв'язання зазначених питань скоротить до мінімуму адаптаційний період першокласників, допоможе створити ситуацію успіху в навчанні та вихованні за умови, що дорослі будуть допомагати дітям учитися, створювати умови для творчого пошуку відповідно до їх індивідуальних інтересів і можливостей.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про дошкільну освіту»//Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 49, ст.259.
2. Базовий компонент дошкільної освіти України // Дошк. вих. – 1999. – № 1. – С. 12-18.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. –2001. – №1. – С. 28-41.
4. Концепція педагогічної освіти / МОН України, ІЗМН, Ін-т педагогіки і психології АПН України. – 20 с.
5. Білан О.І. Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами художньої ілюстрації / О.І. Білан / Дошкільна освіта.– 2003. – № 1.
6. Богуш А.М. Наступність, перспективність, спадкоємність – складові неперервної освіти / А.М.Богуш // Дошкільне виховання. – 2001. – № 11. – С.11-12.
7. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві) / О.Л. Кононко. – Київ : Освіта, 1998. – 256 с.
8. Лінгводидактичні проблеми розвитку мовлення дітей дошкільного віку // Дошкільна освіта.–2004. –№ 4.
9. Нормативно-правове забезпечення дошкільної освіти. [www.mon.gov.ua/education/average].
10. Ушинський К.Д. Рідне слово. Вибрані педагогічні твори / К.Д. Ушинський. – Київ : Радянська школа, 1979. – С.183-185.

The article examines the features of organization of educational process in a preschool institution and primary school. The main focus is on the importance of adherence to continuity and perspective of single starting positions, single principle approach to teaching and education of preschoolers and schoolchildren. The author considers the conditions and tasks of the organization of the educational process in a preschool institution, which is the basis of the continuity of the educational process organization in primary school.

The author notes that continuity of education is implemented through ensuring of continuity of the content and coordination of educational activities for different age levels. According to the psychological and educational research, the successful study at school is only possible with proper development of children's physical, intellectual, and personal spheres. The problem of preparing children for school and forming their learning readiness is considered from different perspectives. On the one hand, it explores the issues of the age to start preparing children to school, on the other – methods and tools for effective influence on the formation of the specified status, which contributes to the successful education of a child in primary school. Despite the fact that Public standard language education (2000) notes that the problem of formation of pupils' communicative skills is a basic one and is the ultimate goal of study, the author stresses on the importance of the development of speech and thinking of a child at pre-school age.

Communicative orientation of all classes in preschool establishment gives the opportunity to realize the value of educational, development and educational aspects in the preparation of children for school, to build skills and fluency in the Ukrainian language in all types of speech activity.

Key words: national doctrine; law, preschool; primary; continuative education; continuity; perspectives; social adaptation; coordination of educational activity; preparing children to school; effective communication; cognitive activity; readiness to study.

УДК 378.147.091.313:004.

Леся Колток

Lesia Koltok

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

THE USE OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE PREPARATION OF A FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER

У статті окреслено основні тенденції інформатизації освітньої галузі в сучасних умовах. Виявлено основні проблеми, які перешкоджають застосуванню інформаційних технологій у навчальному процесі ВНЗ. Запропоновано нові напрями інформатизації освіти. Уточнено визначення поняття інформатизація освіти.

Ключові слова: інформатизація, інформаційні технології, системи інформатизації, освітні технології, вчитель початкової школи.

**Нове треба створювати в поті чола, а старе саме продовжує існувати і твердо
тримається на мільйонах звички.**

О. Герцен

Педагогічна професія – одна із найдавніших. Виникла вона на ранніх етапах розвитку людства у зв'язку з потребою передавати підростаючому поколінню набутий досвід, виділившись згодом в окрему галузь. Сучасна професійна освіта спрямовує майбутніх фахівців початкової школи на формування у себе індивідуально-творчих рис особистості. Сучасна вища школа України потребує переходу на нову концепцію підготовки спеціалістів, яка забезпечить підвищення рівня професіоналізму, компетентності, інтелектуальної культури фахівця. Важливо, щоб отримуючи освіту, студенти формувалися, як особистості, набували знань, вмінь, ефективно реалізовували особистий потенціал, застосовуючи новітні технології навчання. Розв'язання цієї проблеми в сучасних умовах вимагає від учителя глибокого усвідомлення особистісно-орієнтованої парадигми освіти, творчого підходу до організації освітнього